

ВІННИЦЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ
МИХАЙЛА КОЦЮБИНСЬКОГО
Факультет дошкільної та початкової освіти імені Валентини Волошиної
Кафедра початкової освіти

Кваліфікаційна робота

на тему: «ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ЗАОХОЧЕННЯ
В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ»

Студентки 2 курсу 2МАП групи
Освітньої програми: 013 Початкова освіта.

Дошкільна освіта

Спеціальності: 013 Початкова освіта

Галузі знань: 01 Освіта / Педагогіка

Ступеня вищої освіти: Магістр

Вірьовкіна Марина Валеріївна

Науковий керівник: **Кушнір А. О.**
кандидат педагогічних наук, старший викладач

Розширена шкала _____

Кількість балів _____ Оцінка ECTS _____

Голова Екзаменаційної комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

Члени Екзаменаційної комісії _____
(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

(підпис) (ініціали, прізвище)

Зміст

ВСТУП.....	3
РОЗДІЛ І. ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ ЗАСАДИ ВИКОРИСТАННЯ МЕТОДУ ЗАОХОЧЕННЯ.....	7
1.1. Погляди класиків педагогіки на використання методу заохочення дітей	7
1.2. Проблема використання методу заохочення у зарубіжній і вітчизняній психолого-педагогічній літературі.....	21
1.3. Характеристика заохочення як методу стимулювання позитивної поведінки молодших школярів.....	31
1.4. Стан використання заохочень в освітньому процесі початкової школи	41
РОЗДІЛ ІІ. МЕТОДИЧНІ ОСОБЛИВОСТІ ВИКОРИСТАННЯ ЗАОХОЧЕНЬ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ НОВОЇ УКРАЇНСЬКОЇ ШКОЛИ.....	53
2.1. Педагогічні умови ефективного використання заохочень молодших школярів	53
2.2. Методичні особливості використання моральних / вербальних заохочень.....	64
2.3. Матеріальне стимулювання учнів в умовах освітнього процесу	74
2.4. Досвід використання різних видів стимулювання позитивної поведінки молодших школярів	76
ВИСНОВОК.....	83
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ.....	86
ДОДАТКИ.....	92

ВСТУП

Однією з ключових і найбільш важливих проблем в освітньому процесі є проблема стимулювання, тобто того, як правильно і ефективно впливати на дитину, мотивувати її, щоб досягнути своєї навчальної та виховної мети. В історії людства найважливішою складовою частиною виховання та навчання нових поколінь людей було і залишається стимулювання.

Заохочення є одним із найпотужніших інструментів, які може використовувати вчитель. Часто це ключ до розкриття невикористаного потенціалу дітей, особливо тих, які мають проблеми з навчанням.

Завдяки прогресу в шкільній реформі школи стають більш демократичними організаціями. Проте вчителі зазвичай навчаються психології стимул-реакція - психології традиційного управління класом, яка суперечить демократичним принципам шкільної реформи [69;70]. Зазначаємо, реформаторський рух не звернув увагу на найважливіший аспект освіти: те, що відбувається в класі між вчителями та учнями.

Сама по собі техніка не може створити демократичні відносини співпраці; це дух, що має значення. Таким чином, модель заохочення значною мірою залежить від бажання вчителів змінити власну поведінку, щоб покращити ситуацію, а також від бажання співпрацювати та долати труднощі.

Дану проблему досліджували корифеї філософської та історико-педагогічної думки (М. Бердяєв, Б. Грінченко, В. Сухомлинський, К. Ушинський, Я. Коменський, А. Макаренко та ін.). З психологічного аспекту його розглядали такі вчені: І. Бех, Л. Виготський, Г. Костюк, О. Леонтьєв та ін. В даний час цією проблемою займаються О. Демченко, Г. Кіт, І. Лапшина, Л. Микуцька та інші.

В Україні виховання вважається одним із пріоритетних напрямків освітнього процесу. Аналіз документів (Закон України «Про освіту», Національна доктрина розвитку освіти України у XXI, Концепція НУШ та ін.), показав, що метод стимулювання визнаний одним із пріоритетних в Новій українській школі.

Якщо заохочення справді є найважливішим аспектом соціального розвитку дитини, дуже мало вихователів, консультантів і батьків повністю усвідомлюють цей факт. В умовах сучасної української школи, важливість заохочення в освітньому процесі надзвичайно велика. Метод заохочення є ключовим інструментом для стимулювання активності, мотивації та успішності учнів у навчанні та загальному розвитку. Вивчення інструментів заохочення має фундаментальне значення для покращення стосунків і налагодження співпраці вдома та в школі.

Актуальність і необхідність практичного осмислення шляхів розв'язання проблеми зумовили вибір теми дослідження: «Педагогічні умови використання методу заохочення в освітньому процесі нової української школи».

Об'єкт дослідження: процес заохочення молодших школярів.

Предмет дослідження: педагогічні умови методу заохочення в освітньому процесі учнів початкових класів.

Мета дослідження: на основі аналізу наукової проблеми та вивчення освітньої практики виокремити, обґрунтувати та експериментально перевірити педагогічні умови використання методу заохочення в освітньому процесі Нової української школи.

Завдання, які поставлені для виконання мети:

1. На основі теоретичного аналізу науково-методичної літератури проаналізувати і конкретизувати сутність поняття «заохочення молодших школярів».
2. Провести опитування вчителів та учнів, щодо використання заохочення.
3. Обґрунтувати та перевірити педагогічні умови використання заохочення.
4. Виявити динаміку змін після проведення експерименту.
5. Розробити та апробувати рекомендації для вчителів «як застосовувати заохочення».

Для реалізації поставлених завдань застосовувались такі **методи дослідження**: теоретичні: аналіз науково-методичної літератури (в межах досліджуваної проблеми), порівняння, синтез, узагальнення; емпіричні: опитування, спостереження, тестування, педагогічний експеримент (констатувальний етап).

Практичне значення дослідження полягає у вивченні педагогічних умов, які сприяють ефективному використанню методу заохочення в контексті Нової української школи; визначено критерії, показники (рівень участі учнів на уроці, сприйняття учнями навчання, зміни в емоційній атмосфері та ставленні учнів до навчальних занять, зміни в емоційному стані, рівні стресу та загальному самопочутті учнів) та рівні (високий, середній, низький). Уточнено сутність поняття «заохочення молодших школярів», розроблено рекомендації, які сприяють успішному застосуванню методу заохочення в контексті Нової української школи.

Експериментальна база дослідження - Сокільський ліцей Чернівецької селищної ради.

Апробація результатів дослідження відбувалася шляхом участі в науково-практичних конференціях. За матеріалами дослідження опубліковано статті:

1. Сінчук Марина. Способи заохочення молодших школярів до мистецької діяльності в освітньому процесі нової української школи. *Актуальні проблеми мистецької підготовки майбутнього вчителя (IX школа методичного досвіду)*: матеріали Всеукраїнської науково-практичної конференції з міжнародною участю, (м. Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 22-23 листопада 2022р.) / за заг. ред. Л. В. Старовойт. Вінниця, 2022. Вип. С.314-317.

2. Вірьовкіна Марина, Демченко Олена. Особливості використання заохочення молодших школярів у процесі організації театральної діяльності. *Актуальні проблеми формування творчої особистості педагога в контексті наступності дошкільної та початкової освіти*: збірник матеріалів VII

Міжнародної науково-практичної Інтернет-конференції (Вінниця, ВДПУ імені Михайла Коцюбинського, 28-29 березня 2023р.). Вінниця: ТОВ «Меркьюрі-Поділля», 2023. Вип.12 С.341-343.

Структура та обсяг роботи. Магістерська робота складається зі вступу, двох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків (6). Загальний обсяг сторінок - 113

ВИСНОВОК

В магістерській роботі «Педагогічні умови використання методу заохочення в освітньому процесі Нової української школи» були проведені дослідження та аналіз впливу заохочення на навчальний процес у сучасних умовах. Дослідження було здійснене з метою виявлення та оцінки ефективності використання методу заохочення як одного із ключових інструментів у педагогіці Нової української школи.

1. Теоретичний аналіз джерел засвідчив, що метод заохочення є важливим і ефективним інструментом для побудови позитивного середовища навчання та виховання. Він допомагає стимулювати бажану поведінку учнів і підвищує їх мотивацію до досягнення навчальних цілей. Класики педагогіки підкреслюють важливість позитивного підходу до дітей і використання підсилюючих заохочень для підтримки навчання та розвитку учнів.

2. Проведене нами опитування вчителів та учнів, щодо використання заохочення підтверджує важливість використання даного методу. Зокрема, більшість вчителів відзначили, що використання заохочення сприяє підвищенню мотивації учнів до навчання. Вони вважають, що позитивні винагороди, такі як похвальні слова, невеликі подарунки чи додатковий відпочинок, допомагають стимулювати інтерес до предмету та активізувати навчальний процес. Більшість учнів також підтримують використання заохочення в навчанні. Вони відзначають, що відчуття визнання за свої досягнення мотивує їх працювати краще та більш уважно.

3. Аналіз і узагальнення названих наукових джерел дозволив нам визначити та обґрунтувати педагогічні умови: адаптація методу заохочення до вікових особливостей молодших школярів; послідовність та систематичність використання методу заохочення в освітньому процесі Нової української школи; вдосконалення системи заохочень шляхом врахування індивідуальних особливостей учнів та їхніх інтересів, що сприяють ефективному використанню заохочень у навчальному процесі молодших школярів. Розглянуто різні види заохочень, такі як моральні та вербальні

стимули, а також матеріальні стимули для учнів, які відіграють важливу роль у формуванні позитивної мотивації до навчання.

4. Результати дослідження свідчать про важливість використання методів заохочення як ефективного засобу стимулювання позитивної поведінки учнів початкової школи під час навчального процесу. Порівнявши результати до проведення та після проведення експерименту ми виявили, що в експериментальній групі показники змінилися в кращу сторону, а в контрольній групі вони залишилися майже такі ж як і були. Дані результати пояснюються тим, що учні експериментальної групи отримували заохочення та похвалу. Це підвищувало самооцінку учнів і мотивувало їх до участі в навчальній діяльності. Вони відчували, що подарунок є винагородою за їхні зусилля, і це мотивувало їх працювати ще старанніше. Тому наявність багатьох активних учнів в експериментальній групі створило позитивне соціальне середовище, де учні заохочували один одного до роботи та успіху.

5. Для покращення навчальної діяльності учнів нами було розроблено рекомендації для вчителів щодо застосування заохочення в педагогічному процесі. Адже вони повинні вдосконалювати свій підхід та використання заохочень, враховуючи індивідуальні особливості кожного учня, бути конкретними у своїх похвалах, стимулювати самостійність та критичне мислення та ін.

Заохочення є важливим інструментом у психолого-педагогічній діяльності з учнями початкової школи. Існує широкий спектр можливостей для стимулювання позитивної поведінки та мотивації учнів до навчання. Також було виявлено, що ефективність методу заохочення значно залежить від правильного вибору заохочувальних засобів та їх адаптації до індивідуальних особливостей учнів. Важливим аспектом є також педагогічна компетентність вчителя у використанні цього методу.

Отож, важливо відзначити, що ефективне використання методу заохочення є важливим кроком у досягненні основних цілей освітнього процесу в Новій українській школі. Дані дослідження підтверджують, що

заохочення впливає на підвищення якості навчання та сприяє формуванню високоінтелектуальної та творчої молоді, готової до викликів сучасного світу.

Проведене дослідження не вичерпує всіх аспектів обраної теми. Подальшого вивчення потребують такі аспекти, як переваги та недоліки використання матеріальних та нематеріальних заохочень, вплив різних типів заохочення на різні вікові групи учнів, вплив довготривалих програм заохочення на навчальні досягнення та мотивацію учнів у середньостроковій та довгостроковій перспективі. Оскільки, важливо дослідити, як використання заохочення може вплинути на навчальний успіх та розвиток учнів у довгостроковому плані.

Зважаючи на актуальність досліджуваної проблеми, рекомендовано використання методів заохочення як ефективного засобу стимулювання позитивної поведінки учнів початкової школи під час навчального процесу. Вчителі повинні вдосконалити свій підхід та використання заохочень, враховуючи індивідуальні особливості кожного учня. Результати цього дослідження можуть бути використані для вдосконалення навчального процесу в початковій школі та сприяти підвищенню мотивації учнів і покращенню їхньої навчальної успішності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Альтернативи оцінкам: як заохотити школярів до навчання. 2021.
URL: <https://vseosvita.ua/news/alternatyvy-otsinkam-ia-k-zaokhotyty-shkoliariv-do-navchannia-49536.html>
2. Антонова О. Є. Інноваційність ідей А. С. Макаренка в педагогіці ХХІ століття, за ред. О. А. Дубасенюк. Монографія. Житомир. Вид-во ЖДУ ім. І. Франка. 2013. 304 с.
3. Бажинська А. М. Леся Українка – послідовник родинної педагогіки. Полтава. 2016. 6-9 с.
4. Березюк О. С., Власенко О. В., Осадчої З. А. Порівняльна характеристика поглядів А. С. Макаренка та В. О. Сухомлинського на виховання особистості в колективі. Житомир. 2006. 169-174 с.
5. Бех І. Д. Особистісно-зорієнтоване виховання: наук.-метод. посіб. К. ІЗМН. 2008. 204 с.
6. Бех І. Д. Почуття успіху у вихованні особистості. Початкова школа. №3. 2005. 3-5 с.
7. Бех І. Д. Програма «Нова українська школа» у поступі до цінностей. Київ. 2018. 40 с.
8. Біляєва Н. В. Розвиток позитивного ставлення до навчання в учнів початкових класів. автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. психол. наук: спец. 19.00.07. К. 2010. 21 с.
9. Боченко О. В. Основні ідеї виховання та навчання в творах Григорія Сковороди. Наукові записки кафедри педагогіки 36. 2014. 65-70 с.
10. Вербальне оцінювання учнів: фрази, які стануть у пригоді вчителю. 2022. URL: <https://vseosvita.ua/news/verbalne-otsiniuvannia-uchniv-frazy-ia-ki-stanut-u-pryhodi-vchyteliu-44707.html>
11. Вірьовкіна М., Демченко О. Особливості використання заохочення молодших школярів у процесі організації театральної діяльності. Вінниця. 2023. 341-343 с.

- 12.Власова О. І. Педагогічна психологія: навч. посіб. К. Либідь. 2005. 400 с.
- 13.Гавенко А., Любчак Л. В. Вплив прикладу батьків на моральне виховання молодших школярів. 2017. 20-23 с. URL: <https://kmd.kpnu.edu.ua/wp-content/uploads/2021/09/zbirnyk-2017>.
- 14.Галузяк В. М. Психологічні механізми виховання Наукові записки Вінницького державного педагогічного університету імені М. Коцюбинського. Серія: «Педагогіка і психологія». Випуск 6. Вінниця. 2002. 106-112 с.
- 15.Демченко О. П. Виховні ситуації в особистісно зорієнтованому просторі початкової школи. 2014.
- 16.Державна національна програма „Освіта” („Україна ХХІ століття”). К. 1994. 61 с.
17. Дєткіна Д. Р., Товканець Г. В. Форми і види заохочення та покарання у виховному процесі загальноосвітньої школи. 2019. 149-151с.
- 18.Д'юї Джон. Демократія і освіта. Львів. Літопис. 2003. 294 с.
- 19.Закон України «Про освіту». 28.09.2017
- 20.Зайченко І. В. Педагогіка: навч. посіб. для студ. вищ. пед. навч. закладів. К. Освіта України. 2006. 528 с.
- 21.Ідеї для заохочення учнів та щоденник читача – нова добірка фінського проєкту для початкової школи. 2021. URL: <https://nus.org.ua/news/ideyi-dlya-zaohochennya-uchniv-ta-shhodennyk-chytacha-nova-dobirka-finskogo-proyektu-dlya-pochatkovoyi-shkoly/>
- 22.Квасніцька Ю. В. Методи стимулювання поведінки і діяльності. 2021. 3 с.
- 23.Кіт Г. Пошуково-дослідницька діяльність дітей дошкільного і молодшого шкільного віку: засадничо-процесуальний аспект. 100 с.
- 24.Коменський Я. А. Вибрані педагогічні твори: у трьох томах. Т. 1. Велика дидактика К. 1940. 248 с.
- 25.Концепція національного виховання – 25.06.2009. - №7/2-4

26. Корж Н. М. Мотиваційний аспект в організації освітньої діяльності здобувачів освіти в умовах сьогодення. 2021. 3 с. URL: <https://naurok.com.ua/motivaciyniy-aspekt-v-organizaci-osvitno-diyalnosti-zdobuvachiv-osviti-v-umovah-sogodennya-233024.html>
27. Кравець В. Педагогічна система Яна Амоса Коменського. Історія класичної зарубіжної педагогіки та шкільництва. Тернопіль. 1996. 122-178 с.
28. Кремень В. Г. Освіта і наука в Україні – інноваційні аспекти. Стратегія. Реалізація. Результати. К. Грамота. 2005. 448 с.
29. Кузьмінський А. І., Омеляненко В. Л. Педагогіка: підручник. К. Знання. 2007. 477 с.
30. Л. Українка «Лісова пісня» - гімн чистим почуттям і нашій природі. Газ. «Волинь-нова», 6 серпня 2011 р. с. 6
31. Лапшина І. М. Специфіка формування мовної особистості дітей дошкільного та молодшого шкільного віку. Вінниця. 2015. 194-198 с.
32. Лозова В. І., Троцько Г. В. Теоретичні основи виховання і навчання: Навчальний посібник Харк. держ. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків. 2002. 400 с.
33. Макаренко А. С. Книга для батьків. Правда. 1971. 458 с.
34. Макаренко А. С. Педагогічна поема. Освіта, 1987. 384 с.
35. Мартиненко С., Хоружа Л. Методи навчання та їх класифікація. Відкритий урок : розробки, технології, досвід. № 1–2. 2006. 3-13 с.
36. Медвідь Л. А. Історія національної освіти і педагогічної думки в Україні Навч. посіб. К. Вікар. 2003. 335 с.
37. Методичні рекомендації щодо оцінювання результатів навчання учнів 1-4 класів. 16.09.2020. №1146 URL: <https://mon.gov.ua/ua/news/zatverdzheno-metodichni-rekomendaciyi-shodo-ocinyuvannya-rezultativ-navchannya-uchniv-1-4-klasiv>
38. Микуцька Л. Особливості використання методів заохочення і покарання в умовах сім'ї. Редакційна колегія. 420 с.

39. Мосіяшенко В. А., Курок О. І., Задорожна Л. В. Василь Олександрович Сухомлинський (1918–1970). Історія педагогіки України в особах. Суми. ВТД «Універсальна книга». 2005. 266 с.
40. Назарець Л. М. Формування пізнавального інтересу учнів. Обдарована дитина : наук.-практ. освітньо-попул. журн. для педагогів, батьків та дітей. № 7. 2009. 59-62 с.
41. Нова українська школа: poradnik dla vchytelja. Київ. Літера ЛТД. 2018. 160 с. URL: <https://mon.gov.ua>
42. Олесницький М. О. Повний курс педагогіки. Київ. Державне видавництво політичної літератури УРСР. 1955. 600 с.
43. Омеляненко В. Л., Кузмінський А. І. Теорія і методика виховання. Навч. посіб. К. Знання. 2008. 415 с.
44. Павленко В. В. Методи виховання Марії Монтессорі. Житомир. 2012. 218-221 с.
45. Павлишена А. О. Основні прийоми досягнення дисципліни в класі. 2019. 41 с.
46. Павловський К. Трансформації вищої освіти в ХХІ столітті: польський погляд. К. Навчально-методичний центр „Консорціум із удосконалення менеджмент-освіти в Україні”. 2005. 230 с.
47. Пасько К. Особливості використання вербальних та невербальних засобів комунікації сучасними педагогами в професійній діяльності. 2013. URL: <https://ird.npu.edu.ua/files/pasko.pdf>
48. Підлісна С. В. Інтерактивне навчання як чинник розвитку молодшого школяра. дис. канд. психол. наук. 19.00.07 . Київ. 2021. 249 с
49. Савченко О. Я. Типова освітня програма, 3- 4 клас URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/zagalna%20serednya/programy-1-4-klas/2022/08/15/.pdf>
50. Сінчук М. Способи заохочення молодших школярів до мистецької діяльності в освітньому процесі нової української школи. Вінниця. 2022. 314-317 с.

- 51.Слепкань З. І. Наукові засади педагогічного процесу у вищій школі. Навч. посіб. К. Вища шк. 2005. 239 с.
- 52.Стаднік Н. В. Погляди К. Д. Ушинського на навчально-виховний процес у школі та підготовку вчителя до його реалізації. 2014. 7 с.
- 53.Столяренко О. Б. Психологія особистості. К. 2012. 280 с.
- 54.Струбицький В. В. Заходи заохочення і покарання та методика їх застосування в моральному вихованні учнів. Київ. Просвіта. 1961. 100 с.
- 55.Сухомлинський В. О. Вибрані твори: у 5 т. Т. 2. Педагогіка. 1977. 391 с.
- 56.Сухомлинський В. О. Серце віддаю дітям. Вибрані твори. Т 3. Київ. 1977. 670 с.
- 57.Творча спадщина А. С. Макаренка в контексті інноваційного розвитку освіти ХХІ століття. Всеукраїнська науково-практична конференція. Суми. 2013. 272 с.
- 58.Толочка М. В. Стимулювання навчально-пізнавальної діяльності учнів початкової школи. Початкове навчання та виховання. № 19-21 (239-241). 2010. 29-38 с.
- 59.Ткаченко Г., Ліннік Ю. Сухомлинський про заохочення і покарання в педагогічній діяльності і сучасна українська школа. Наукові записки Національного університету «Острозька академія». Серія «Культурологія». 2019. Вип. 20. 102-112 с.
- 60.Улітко Т. М. З досвіду роботи. Формування моральних цінностей молодших школярів. 2017 URL: http://ulitkotn.blogspot.com/2017/09/blog-post_88.html
- 61.Ушинський К. Д. Про сімейне виховання. К. 1974. 152 с.
- 62.Федчик В. А. Теоретичні засади використання прийомів педагогічного впливу. 2007. 36-47 с.
- 63.Фіцула М. М. Педагогіка : навч. посіб. для студ. вищ. пед. закл. освіти. К. Академія. 2002. 528 с.

- 64.Шадріна В. Д. Застосування прийомів заохочення і покарання в освітньому процесі. Нова українська школа: початок реформ: зб. тез доповідей. 2020. 217 с.
- 65.Шаров І. Серце, віддане дітям. Голос України. 2.10.2001. № 177. 16 с.
- 66.Шелухін Д. Я. Заохочення і покарання як засіб виховання в початковій школі. К. 2013. 111 с.
- 67.Шищенко В. О. Формування в молодших школярів позитивної мотивації до навчально-пізнавальної діяльності. 2016. URL: <http://dspace.hnpu.edu.ua/handle/123456789/245>
- 68.Ягупов В. В. Педагогіка. Навч. посіб. К. Либідь. 2003. 560 с.
- 69.Graves, T. «The Controversy over Group Rewards in Cooperative Classrooms.» Educational Leadership 48. 1991. 77-79 p.
- 70.Schaps, E., and C. Lewis. «Extrinsic Rewards Are Future Education's Past, Not Its Future.» Educational Leadership 48. 1991. 81 pg.
- 71.Roland G. Fryer, Financial Incentives and Student Achievement: Evidence from Randomized Trials, The Quarterly Journal of Economics. 2011. 1755-1798 pg. URL: <https://doi.org/10.1093/qje/qjr045>